

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 64758/7

בבית הדין הרבני האזורי אשקלון

לפני כבוד הדיינים:

הרב ישי בוכריס – אב"ד, הרב בן ציון ציוני, הרב עודד מכמן

התובעת: פלונית

נגד

הנתבע: פלוני

הנדון: תשובות מתחמקות ודין מרומה

פסק דין

בפני ביה"ד תביעת האיש בגין טענתו לגביית מזונות כפולה ע"י האשה, הן ממנו והן מהמל"ל באופן שיצר חוב על שמו.

רקע מקדים

הצדדים נישאו בשנת 1995 והתגרשו ביום 30/04/2018. מנישואין אלו נולדו להם 5 ילדים, כאשר בת אחת סובלת מנכות.

לאיש אלו נישואין שניים, כאשר יש לו ילדים מנישואיו הקודמים אשר לגביהם יש חיוב מזונות ע"פ פס"ד.

יצוין כי האיש חלה במהלך הנישואין והפך לנכה הנזקק לכסא גלגלים (וכך גם הופיע לדיונים בביה"ד). לדבריו נכותו עולה על 100%. הוא סובל ממחלת לב ועבר ניתוח, צינתורים וכו'. הוא נוטל כיום תרופות באופן קבוע, כולל קנאביס רפואי.

בהסכם גירושין ישן, שאושר וקיבל תוקף פס"ד ביום 05/02/2001 בבית משפט השלום בירושלים נקבעו מזונות בסך של 3,000 ש"ח לחודש עבור 3 ילדים.

(יוער כי במהלך הדיונים בביה"ד, טרם הציגה ב"כ האיש את הסכם הגירושין הנזכר, היה ברור כי אמנם מדובר בפס"ד אך לא היה ידוע כי מדובר בהסכם גירושין, וכן לא היה ידוע שההליך היה בבית המשפט, על כן בהחלטות ביה"ד, המצוטטות גם בפס"ד זה, התבטא ביה"ד כי מדובר בפס"ד למזונות שניתן בביה"ד הרבני, ולא היא, עכ"פ כעת ידוע כי מדובר בהסכם גירושין כולל שאושר בבית המשפט).

על סמך הסכם גירושין זה גבתה האשה מזונות מהמל"ל. משנת 2007 ואילך ברור כי נעשתה גבייה רציפה ועל כך אין מחלוקת כעת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סמכות ביה"ד

למסגרת המשפטית של הטיפול בתביעה שלפנינו היתה כבר התייחסות בהסכם הגירושין שנחתם ביום 29/04/2018, שם נקבע כדלהלן:

"הצדדים מסכימים כי בית הדין נכ' זה (רבני אזורי אשקלון) ידון ולו תהיה הסמכות בענין טענת האיש בדבר גביית כפל מזונות (גם מהמל"ל וגם ממנו) לכאורה שגבתה האישה ממנו ומביטוח לאומי במקביל, וזאת בהתייחס לתקופה מיום 1.1.2007 ואילך עד שינתן פס"ד סופי למזונות.

לביה"ד הרבני יהיה שיקול דעת רחב בדבר ביטול פסק הדין לענין מזונות באופן רטרואקטיבי מיום 1.1.2007 ואילך, ולפסק דין של בית הדין הרבני יהיה תוקף מחייב כלפי כולי עלמא.

למען הסר ספק, לאישה לא תהיה טענת הגנה כלשהיא בביטוח לאומי, לאחר פסק הדין שיינתן על ידי בית הדין הרבני"

על סמך הסכמה זו שקיבלה תוקף של פס"ד הוגשה התביעה שלפנינו ביום 06/06/2018.

יאמר ברורות כבר מעתה כי הטענה שהועלתה בסיכומים, בדבר חתימה תחת לחץ, נדחית על הסף. ההסכם אושר בביה"ד בפני דיין ולא הוצגה כל ראיה שיש בה בכדי לערער על תקפותו מלבד טענות בעלמא.

טענות הצדדים בדיון ביום 06/02/2019 כפי שפורטו בהחלטה מהדיון שנחתמה ביום 20/02/2019

בדיון ביום 06/02/2019 הרצו הצדדים את עמדותיהם וכך הן באו לידי ביטוי בהחלטת

ביה"ד:

טענות הבעל

ב"כ הבעל לשעבר טענה שבשנת 2003 נפסקו לאשה מזונות ילדים בסך 3,000 ש"ח בבית הדין בירושלים כיון שהיא ובעלה היו פרודים. כשבועיים לאחר מכן חזר הבעל להתגורר יחד עם האשה.

האשה פנתה עם פסק הדין להוצל"פ וכך זכתה לדמי מזונות מהמל"ל, כאשר תשלומים אלו נזקפים לחובתו של הבעל בחשבונו במל"ל וחובו תופח. אך במקביל, מכיון שהם חזרו להתגורר יחד כל הכספים שהבעל הכניס (קיצבת נכות, קיצבת פנסיה) שימשו גם הם לכלכלת המשפחה.

לטענת ב"כ הבעל לשעבר הוא לא נחשף להתנהלות זו בזמן שהתרחשה מכיון שהאשה היא שניהלה את משק הבית במשך שנות נישואיהם באופן מלא, הבעל היה מוציא את הכסף במזומן בתחילת החודש ומביא לאשתו, אך לו לא היו לו יד ורגל בכל ענייני הכספים. אפילו את הדו"חות של תיק הפש"ר שלו היא ניהלה. כך יצא שללא ידיעת הבעל האשה קיבלה כפל של דמי המזונות, הבעל שילם לה ישירות מזונות מהכספים שקיבל, ובמקביל המל"ל העביר לה כספי מזונות מתוך הנחה שהיא לא מקבלת מהבעל דבר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התנהלות זו של האשה התרחשה בשנים 2007-2018 והסכומים שנגבו מפורטים בפרוטוקול הדיון ומגיעים לכדי 300,000 ש"ח (נתגלתה בדיון טעות בחישוב הסכומים, ובית הדין מתייחס לכך בהוראות שבסוף החלטה זו).

בחודש 04/2018 נחשף הבעל להתנהלות זו של אשתו ובהוראת ב"כ הפסיק לשלם את דמי המזונות.

טענה נוספת שהועלתה ע"י ב"כ הבעל הינה שלאחרונה התקבלה החלטה של בית המשפט שתיק הפש"ר של הבעל עלול להתבטל מכיון שהאשה, שמתגוררת מזה זמן בדירה ללא הבעל, לא שילמה בשנה האחרונה שכ"ד לחברת עמידר, והחוב לחברת עמידר עומד כעת על כ-13,000 ש"ח. בהסכם הגירושין סוכם כיצד יסולקו החובות מול חברת עמידר ושהאשה תשלם מכאן ואילך את השכ"ד, הבעל מילא את חובו בהסכם ושילם את המוטל עליו אך האשה לא כיסתה את החובות שמוטלים עליה ואף צברה חובות נוספים על שמו מכיון שלא העבירה את הדירה על שמה.

טענות האשה

בית הדין ביקש את תגובת האשה לטענות אלה אך לא קיבל תשובות ברורות.

לגבי טענת החוב בחברת עמידר הודתה האשה שאכן לא שילמה את החוב לחברה, אך לדבריה עשתה זאת כיון שהחברה, שלא ידעה את רצף האירועים האחרונים שעברו עליהם ביקשה מחיר מלא, לכן היא פנתה אליהם והציגה את טענותיה והם אמרו שיעשו הערכה מחודשת של דמי השכירות החודשית.

לגבי טענת הגבייה הכפולה אמרה האשה שהיא מכחישה את הדברים. לשאלת בית הדין האם כשהבעל היה גר בדירה היא גבתה כספים מביטוח לאומי ענתה האשה: "לפעמים כן, בהתאם לנסיבות".

בית הדין המשיך לחקור את האשה במשך זמן רב על מנת להבין את התנהלותה אך לא הצליח לקבל מתוך דבריה תמונה ברורה של התנהלותה.

לכן, לאחר כל זאת שאל בית הדין את האשה כך: אם בכל התצהירים של המל"ל יהיה כתוב שהאשה מצהירה שהבעל אינו גר בבית, האם זה מהווה סתירה לדבריה הקודמים בהם אמרה שהיא דיוחה למל"ל שהבעל גר בבית? האשה ענתה "כן, ודאי שזה סותר".

ב"כ האשה ביקשה להוסיף דברים וטענה מספר טענות:

א. האשה עברה תלאות עד לקבלת הגט, וחתימתה על הסכם הגירושין נעשתה מתוך לחץ, לכן אין תוקף להסכם כיון שלא היתה לאשה גמירות דעת בחתימה.

ב. כיון שהאירועים התרחשו לפני זמן רב, קשה לאשה לזכור את הפרטים.

ג. לא הוצגה ראיה שהבעל אכן שילם לאשה מזונות. היא מבקשת מהבעל שימציא הוכחות לכך.

האשה עצמה הוסיפה והכחישה מפורשות את דברי הבעל. לדבריה היא מעולם לא קיבלה ממנו כסף מזומן, לא החזיקה כרטיס אשראי שלו ולא ניהלה את חשבון הבנק שלו. הוא ניהל את הכל בעצמו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הערה מקדימה נחוצה:

חלק הארי של פסה"ד ייכתב כמקובל לאחר הצגת הטענות. אך לחלק מן הטענות, באופן חריג, יתייחס ביה"ד בתוך פרק הטענות בקצרה. מדובר בטענות כאלו אשר ביה"ד סבור כי יש לדחותן על הסף ללא דיון ארוך, ואשר ככל והיה ביה"ד מייחד להם דיון בתוך החלק הדיוני היו גורמים להתארכות ולחוסר מיקוד של פסה"ד. התייחסות אלו יתוחמו בתוך סוגריים מרובעות ובראשן ייכתב "עמדת ביה"ד באשר לטענה זו".

ועתה יוצגו טענות הצדדים.

טענות התובע

פסה"ד בבית המשפט בירושלים ניתן על רקע היעדרותו של הבעל כשבועיים מהבית בעטיו של צו הרחקה על בסיס תלונת שווא. בתום הצו חזר לביתו והמשיך לפרנס את משפחתו.

מאז ועד למועד תביעת הגירושין (16/02/2017) חיו הצדדים יחד למעט שתי תקופות קצרות האחת בת שבועיים (2010) והשנייה בת חודשיים (2014), בעקבות החמרה במצבו הרפואי וריב עם האשה), אך גם בתקופות אלו המשיך לפרנס באופן מלא באמצעות העברת כסף מזומן לאשה. לא זו אף זו, לאחר הליך משפטי בבית המשפט בשנת 2011 חתמו הצדדים ביום 26/12/2011 על הסכם שלו"ב שם נכתב כי הצדדים חזרו לשלו"ב ולניהול משק בית משותף.

האיש מציין בסיכומיו כי בחקירה הנגדית בדיון נשאלה האשה מדוע לא הציגה את ההסכם בפני המל"ל והיא ענתה שהיא לא זכרה אותו, דבר שאינו הגיוני ומוכיח על אי אמירת אמת.

חובו המצטבר בגין הגבייה הרציפה מהמל"ל החל מיום 01/01/2007 ועד לשנת 2018 עומד על סך של 317,190 ש"ח. רק בחודש 04/2018 נחשף האיש לכך שהאשה גובה כספים מהמל"ל, ואז הפסיק לשלם לה מזונות. עד אז, הוא היה משלם לאשה מזונות באופן רציף.

תביעתו עומדת על הסך הנ"ל בשל העובדה כי האשה למעשה גבתה פעמיים את מזונותיה, שלא כדיון, ועל כן הוא מבקש מביה"ד לקבוע כי האשה גבתה כפל מזונות, הן ממנו והן מהמל"ל, וכי יבוטל באופן רטרואקטיבי חיובו במזונות במל"ל באופן שהחוב למל"ל יושט על האשה.

לסיכומים מצורפים תדפיסים מהמל"ל באשר לגביית האשה (הוגשו ביום 23/02/2021 והגשתם אושרה ע"י ביה"ד). בכל התדפיסים מצהירה האשה כי האיש, החייב במזונות, אינו מתגורר בבית.

טענות הנתבעת

טענתה הנוכחית של האשה, כפי שבא הדבר לידי ביטוי בסיכומיה, היא כי היא מודה כי אכן גבתה מזונות מהמל"ל, אלא שעשתה כן משום שהאיש לא פרנס אותה ואת ילדיה למרות שחיו יחד.

לדבריה (סעיף 14 לסיכומים), מיום מתן פסה"ד למזונות בבית המשפט חדל האיש לשלם מזונות ולא נותרה בידה ברירה אלא לגבותם באמצעות המל"ל. את הכספים שהיו בידו טוענת האשה כי האיש הוציא בעבור הימורים וסמים כאשר משתמע מדבריה כי כך נהג מתחילה, מהינתן פסה"ד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(יצוין כי בדיונים בביה"ד לא נטען אלא לגבי הימורים בלבד, ומסעיף 26 לסיכומים נראה כי הטענה לשימוש בסמים אינה מתייחסת לנטילת הקנאביס הרפואי לגביו ישנה הודאה של האיש והשימוש בו הוא רק בשנים האחרונות).

לתמיכה בטענתה היא מציינת את העובדה כי גם לגרושתו הראשונה לא שילם האיש מזונות והיא נאלצה לגבותם באמצעות המל"ל, ויש ללמוד מכך על דפוס ההתנהלות של האיש. (הערת ביה"ד: כמובן שאין כל ראייה משפטית מן האחת לשנייה, נוסף לכך שחילוק גדול ישנו בין גרושה לבין איש ואשה החיים יחד עם ילדיהם ומנהלים משק בית משותף).

האשה טוענת כי במהלך השנים הוצאו צווי הרחקה כנגד האיש והוא עבר לבית בני משפחתו ב....., היא דיווחה על כך למל"ל ועדכנה כי כל הוצאות הבית משולמים על ידה בלבד.

[עמדת ביה"ד באשר לטענה זו: בסעיף 26 לסיכומים טוענת האשה כי נוכח קבלת האישור לצרוך קנאביס רפואי, בשנים האחרונות נהג האיש לשהות רוב הזמן מחוץ לבית. יש ללמוד מכלל לאו – הן, דהיינו יש כאן למעשה הודאה של האשה כי קודם לקבלת האישור לקנאביס (דהיינו קודם השנים האחרונות, כאשר ברור כי משמעות ביטוי זה היא שנים ספורות ולא מעבר לכך), שהה האיש למעשה רק תקופות מסוימות מחוץ לבית].

עוד היא טוענת כי האיש זקוק להפטר בשל חובותיו, החוב במל"ל מונע ממנו את ההפטר וזו העילה בגינה הוא בעצם תובע את התביעה הנוכחית, בכדי שהחוב יוסר ממנו והוא יוכל לקבל הפטר.

[עמדת ביה"ד באשר לטענה זו: האיש דיווח כי הוא כבר קיבל הפטר ועל כן טענה זו אינה רלוונטית, מה גם שאף אם היה הדבר נכון, אין בזה הוכחה כי טענתו אינה נכונה ולא היתה גבייה בכפל].

היא מציינת כי מהפרוטוקול עולה כי האיש יודע לקרוא, דבר המעיד כי ידע מה היה כתוב בכל דו"ח שהוגש לביהמ"ש בב"ש בענין הפש"ר.

עוד היא מצביעה על סתירות בדברי האיש בחקירתו בדבר השאלה אם הוא עזב את הבית או לא. לעניין זה הובאו ציטוטים מהפרוטוקול בהם אכן יש סתירה בדברי האיש אלא שהוא טען כי הוא "על כדורים" ולכן לא זכר את הפרטים במדויק.

[עמדת ביה"ד באשר לטענה זו: יוער כי מכל מקום אף אם נקבל את הודאות האיש על יציאה מהבית אין להוכיח מכאן על שהייה מחוץ לבית מעבר לתקופות קצרות. נוסף על כך טענת האשה כי האיש נוטל תרופות וסמים שמשפיעים על הזכרון מערערת את טענתה כי האיש משקר בידועין].

הנתבעת צירפה לטענותיה מסמכים מהמל"ל מ-2005 ומההוצל"פ מ-2004 אשר לטענתה מוכיחים כי הוא היה מודע לחוב המזונות אותו יוצרת האשה בגבייתה

[עמדת ביה"ד באשר לטענה זו: בלא להיכנס לשאלה האם אכן יש ממסמכים אלו ראייה על ידיעה כלשהיא של האיש, אין להם ערך כלל אחר שהתביעה בעיקרה היא על סכומים שנגבו מ-2007].

בתגובתו לסיכומי האשה, מציין האיש את העובדה כי על הסכם שלווה"ב שנחתם בסוף שנת 2011 אין התייחסות בסיכומי האשה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון

נציין את העובדות הברורות בתיק עליהן אין מחלוקת:

א. התבצעה גביית מזונות רציפה מהמל"ל ע"פ פס"ד ישן (משנת 2001) של בית המשפט משנת 2007 עד 4/2018. (יצוין כי מהמסמכים שהגיש האיש ביום 23/02/2021 עולה כי מדובר למעשה בהסכם גירושין שאושר בבית המשפט ביום 02/05/2001 כאשר הצדדים לא התגרשו לבסוף ואף לא היו פרודים).

ב. הצדדים חתמו ביום 26/12/2011 על הסכם שלו"ב. בהסכם נכתב כי הצדדים חזרו לשלו"ב ולניהול משק בית משותף.

ג. האשה לא הציגה את ההסכם בפני המל"ל בכואה לגבות מזונות (לטענתה בגלל שכחה).

ד. עד סוף שנת 2016 (פתיחת תיק ישוב סכסוך בביה"ד) לא היו בין הצדדים הליכים משפטיים.

ה. האשה שינתה את גירסתה תוך כדי ההליך. בדיון ביום 06/02/2019 הכחישה האשה את טענת האיש לגביה מהמל"ל, ולדבריה היא גבתה רק "לפעמים" "בהתאם לנסיבות", בדיון זה לא טענה האשה שהאיש לא שהה בבית כל התקופה, ואדרבה טענתה לגביה מהמל"ל "לפעמים, בהתאם לנסיבות" הינה לגביה כאשר האיש שוהה בבית.

לעומת זאת בסיכומים (לאחר שהוצגו למעשה מטעם האיש מסמכים לגביה רציפה מהמל"ל) טענתה הינה אחרת לחלוטין: היא אכן גבתה באופן רציף אך האיש הוא זה שלא פרנס לכל אורך התקופה וגם לעיתים תכופות לא שהה בבית ועל כן היא נאלצה לפנות למל"ל (לדבריה האיש היה מודע לכך).

ו. במסמכי הגביה מהמל"ל מצהירה האשה במפורש כי החייב במזונות, קרי האיש, אינו מתגורר בבית וכי הם פרודים, בניגוד לדבריה בדיון מהם עלה כי האיש התגורר בבית לפחות בחלקים ניכרים מהזמן.

הוויכוח היסודי בין האיש לאשה הינו האם גביית המזונות מהמל"ל ע"פ הסכם הגירושין שקיבל תוקף של פס"ד התבצעה כדין או שלא כדין.

אין לפנינו שאלה של הוצאת ממון מהמוחזק מכיון שהאיש אינו תובע ממון מהאשה אלא טוען שהיא גבתה על שמו מזונות מהמל"ל שלא כדין. אין מחלוקת על העובדה כי האשה היא זו שיצרה את החוב, כל המחלוקת היא האם גביית המזונות נעשתה כדין.

אם ניווכח כי אכן הגבייה התבצעה ע"י האשה שלא כדין, ברור יהיה כי האשה תצטרך לשאת באחריות של גבייה זו, שהרי למעשה האשה היא מעין שליח של האיש ליטול עבורו הלוואה מהמל"ל לצורך המזונות, ככל שיתברר שהשליח פעל במרמה או באופן בלתי תקין אחר, הרי שהאחריות תהיה מוטלת לפתחו של השליח, שהרי הוא יצר למשלח חוב שלא כדין, במקרה כזה למעשה החוב אינו של המשלח אלא של השליח, כי הוא לקח כספים שלא כדין ורשם את החוב על שם מישהו אחר.

ונראה כי במקרה שלפנינו ברור שהאשה פעלה במרמה בגביית הכספים מכמה טעמים שיפורטו להלן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

א. האשה הצהירה במסמכים שהגישה למל"ל לצורך גביית המזונות הצהרה שקרית כי האיש לא התגורר בבית.

ב. האשה הגישה למל"ל לצורך גביית המזונות את הסכם הגירושין שאושר בבית המשפט למשפחה וקיבל שם תוקף פס"ד, לאחר שהצדדים למעשה לא התגרשו כלל ואף חיו יחד והמשיכו ללדת ילדים ולאחר מכן אף חתמו על הסכם שלו"ב. (וכפי שיבואר).

הצהרת שקר של האשה למל"ל

בהחלטה מיום 20/02/2019 נכתב:

"לגבי טענת הגבייה הכפולה אמרה האשה שהיא מכחישה את הדברים. לשאלת בית הדין האם כשהבעל היה גר בדירה היא גבתה כספים מביטוח לאומי ענתה האשה: "לפעמים כן, בהתאם לנסיבות".

בית הדין המשיך לחקור את האשה במשך זמן רב על מנת להבין את התנהלותה אך לא הצליח לקבל מתוך דבריה תמונה ברורה של התנהלותה.

לכן, לאחר כל זאת שאל בית הדין את האשה כך: אם בכל התצהירים של המל"ל יהיה כתוב שהאשה מצהירה שהבעל אינו גר בבית, האם זה מהווה סתירה לדבריה הקודמים בהם אמרה שהיא דיווחה למל"ל שהבעל גר בבית? האשה ענתה "כן, ודאי שזה סותר".

כאמור לעיל, התובע הגיש ביום 23/02/2021 תדפיסים מהמל"ל באשר לגבייה ובכל התדפיסים מצהירה האשה כי האיש, החייב במזונות, אינו מתגורר בבית.

נמצא כי ברור כי האשה שיקרה למל"ל, ונמצא כי היא גבתה כספים ע"פ הצהרת שקר.

(יוער כי בסיכומיה, שינתה האשה את גירסתה והתאימה אותה למסמכים שהוצגו וטענה כי האיש לא שהה בבית במשך תקופות רבות, אך כמובן שביה"ד לא יתייחס לטענה המתוקנת, וקי"ל דאין אדם טוען וחוזר וטוען).

התבטלות פסה"ד-הסכם הגירושין מרגע שהצדדים חתמו על הסכם שלר"ב וחזרה לחיים משותפים כפי שנזכר לעיל, לאחר הליך משפטי בבית המשפט בשנת 2011 חתמו הצדדים ביום 26/12/2011 על הסכם שלו"ב שם נכתב כי הצדדים חזרו לשלו"ב ולניהול משק בית משותף. לעובדה זו אין הכחשה בכתבי האשה ונמצא כי היא מודה בכך.

באחד הדיונים נשאלה האשה מדוע לא הציגה את ההסכם בפני המל"ל והיא ענתה שהיא לא זכרה אותו. לדברי האיש בסיכומיו זהו דבר שאינו הגיוני ומוכיח על אי אמירת אמת.

לגופו של ענין, ברור הוא כי חזרה בפועל לשלו"ב ולניהול משק בית משותף, בוודאי כזה שנמשך מספר שנים מבטלת את פסק הדין למזונות, שהוא למעשה הסכם גירושין כפי שהתברר. כל מהותה של חזרה לשלו"ב משמעותה כי משק הבית מתנהל במשותף ללא צורך בפסק דין, מה עוד שבמקרים רבים במצב של חזרה לניהול משק בית משותף סכום המזונות משתנה בשל שינוי ברכיבים המשתנים בשל החזרה למצב של חיי משפחה תקינים, ועל כן שימוש עיוור בפסק דין כזה (תוך העלמה מהמל"ל את עובדת חזרתם לשלו"ב וההסכם שחתמו, כאשר כמובן ביה"ד דוחה את הטענה כי האשה "שכחה" את דבר ההסכם, דבר שאינו מתקבל על הדעת כלל וכלל כאשר מדובר בגביית מזונות שנעשתה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כד בבד עם חזרת הצדדים לשלו"ב, ובוודאי שקר היא דוברת), הוא שימוש בפס"ד שלא כדין. ק"ו הדברים אמורים כאשר מדובר בעצם בהסכם גירושין שלא מומש שנים רבות.

נכון הדבר שמזונות הילדים אינם תלויים כלל בהסכם שבין הוריהם, וכל ערכאה שיפוטית מוסמכת היתה פוסקת להם מזונות אם היה צורך בכך בין היו ההורים גרושים ובין אם לאו, אך לשם כך היה צורך בפס"ד נפרד לצורך המזונות. אך תוקף חיוב המזונות מכח ההסכם – מתבטל ברגע שההסכם מתבטל, ולכן כל גבייה ע"פ ההסכם לאחר שנחתם הסכם שלו"ב – הינה גבייה שלא כדין (ראה להלן הרחבה בעניין התבטלות רכיב המזונות בהסכם ברגע שכלל ההסכם בטל).

נמצא לפ"ז שבוודאי ובוודאי מאז חתימת הסכם שלום הבית יש לראות את הסכם הגירושין כבטל.

אם כך, נמצא שהאשה גבתה מזונות ע"פ פס"ד שאינו בתוקף ובוודאי מדובר בגבייה שלא כדין שעליה לשאת בתוצאותיה.

גם אם היתה האשה דוברת אמת כי שכחה מההסכם ולכן לא הציגה אותו בפני המל"ל, נראה כי עליה לשאת באחריות כיון שמדובר בפשיעה שלה, אך לדעת ביה"ד אין לקבל את טענתה כי שכחה, וניכרים הדברים ששקר דיברה. הסכם שלו"ב וחזרה לחיים משותפים אינם ענין שולי שדרך לשכוח אותו, ואומדנא דמוכח יש כאן שהאשה לא אמרה אמת, ובוודאי העלימה בכוונת מכוון מהמל"ל עובדה זו כיון שידעה שהיא עלולה לפגוע בזכותה לגביית מזונות.

התבטלות פסה"ד-הסכם הגירושין מכיון שהצדדים מעולם לא התגרשו ולמעשה המשיכו לחיות כזוג נשוי ואף הולידו ילדים נוספים

ונראה עוד כי אף הגבייה קודם לכן, החל משנת 2007, השנה אליה מתייחסת התביעה נעשתה שלא כדין. כפי שהתברר מדובר בעצם בהסכם גירושין שאושר ב-05/2001 כאשר בפועל הצדדים לא התגרשו כלל לבסוף ואף נולדו להם עוד 2 ילדים מספר שנים לאחר חתימתו, ט' ונ', אשר בעת פתיחת התיק שלפנינו בחודש 02/2017 היו בגילאים 14 ו-12 בהתאמה, דבר המלמד כי הצדדים חזרו למעשה לחיות כזוג נשוי (דבר שגם לא הוכחש על ידם). ילדים אלה נולדו אף טרם שנת 2007 שהיא השנה אליה מתייחסת תביעה זו כשנה בה החלה הגבייה שלא כדין, וברור א"כ שהצדדים חזרו לחיות יחד זמן רב קודם לכן, אם בכלל נפרדו באופן ממשי אי פעם, ונמצא א"כ שההסכם בטל.

בענין זה ראה פס"ד שניתן אך לאחרונה ע"י מותב זה העוסק בשאלה דומה של תוקפו של הסכם גירושין כאשר הצדדים חזרו לבסוף לשלו"ב, וכך כתב ביה"ד שם:

"... אומדנא ברורה היא שהסכם גירושין הינו צעד עובר לגירושין, ואילו ידעו הצדדים בחתימתם על ההסכם ובאישורם אותו שהם הולכים לחיים משותפים של מס' שנים לא היו חותמים על ההסכם, וע"כ בטל הוא מיד עם חזרתם לשלום בית יציב.

נמצא שהשעה המגדירה את משך תוקפו של ההסכם היא שעת חתימתו, ועל כן גם אם שנים לאחר מכן התייחסו אל ההסכם כאל הסכם תקף, אין זה מעלה ומוריד. הם אינם יכולים לתקף הסכם שבוטל תוקפו, אלא בערכאה שיפוטית, שתתייחס לגמירות דעתם באותה העת ותתקף את ההסכם שוב".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד התייחס גם לסעיף המזונות שנכתב בהסכם וכך כתב שם:

"נכון הדבר ואין ספק בכך שהילדים אינם כפופים להסכם שחתמו הוריהם, וככל וערכאה שיפוטית לא בחנה את צרכי הילדים ולא בדקה אם הצרכים ממולאים, אין בהסכם הגירושין בכדי לחייב את הילדים.

אך עם זאת ברור לחלוטין שהסכם הגירושין הינו מקשה אחת מבחינת הצדדים, והאיש שחתם על הסכם גירושין שבו נאמר שהוא מתחייב סכום מסוים למזונות, לקח זאת בחשבון כאשר ערך את חלוקת הרכוש ואפשר שוויתר על זכויותיו על פי דין בשל סכום המזונות הנמוך יחסית.

לכן, על אף שהילדים אינם כפופים לכך ואפשר שערכאה שיפוטית תכריע שהילדים זכאים למזונות גבוהים יותר, אף על פי כן דין ההסכם להיות בטל, כיוון שבוטל מקצתו וממילא בטל כולו.

אין ספק, כאמור לעיל, שהילדים אינם צד להסכם ועל כן ניתן לדרון במזונות הילדים על אף שבהסכם נאמר אחרת. עם זאת, באשר להסכם שבין הצדדים, ברור לחלוטין שכל צד מחשב את כללות ההסכם בחדא מחתא. דהיינו, יש אפשרות שמי מן הצדדים יוותר על זכויות מסוימות המגיעות לו על פי דין כיוון שהצד השני קימץ בסכום המזונות, או להיפך".

ע"כ מפסה"ד הנ"ל.

נמצא א"כ שיש לראות ההסכם כבטל עוד זמן רב טרם שנת 2007 אליה מתייחסת התביעה שלפנינו, וא"כ גביית האשה מהמל"ל תשלום מזונות – נעשתה שלא כדין.

אי שיתוף הפעולה של האשה במהלך חקירתה ע"י ביה"ד וע"י ב"כ האיש – סוגיית דין מרומה

ענין נוסף שיש להידרש אליו הינו אי שיתוף הפעולה של האשה עם ביה"ד בחקירתה.

בהתאם להתרשמות ביה"ד, כפי שבא הדבר לידי ביטוי באופן מפורש בהחלטה מיום 20/06/2019 הרי שבדיון שהתקיים האשה לא טענה טענותיה ביושר, והתחמקה מלענות בצורה ברורה לשאלות שנשאלה הן ע"י ב"כ התובע והן ע"י ביה"ד. כל דבריה היו מעומעמים, והיא הסיעה את ביה"ד הלך ושוב בתשובות מתחמקות, ועל שאלות רבות היא ענתה שאינה זוכרת.

התרשמותו הברורה של ביה"ד היתה כי האשה אינה מעוניינת לחשוף את התמונה לאמיתה מתוך חשש שיתברר שיקרה, שאכן היא גבתה שלא כדין על אף שהיא והאיש חיו יחד, וניהלו משק בית משותף אליו נכנסו כל הכנסותיו של האיש.

בעניין זה יש להביא את דברי הסמ"ע חו"מ סי' טו סק"ג שהביא את דברי הרא"ש בתשובה שהובאה גם בב"י במקרה שישנה רמאות מצד הנתבע וז"ל:

"אם הנתבע אינו רוצה להשיב על כל דבר שחוקר אותו ודאי רמאי הוא, ויכול לפסוק לו כאלו השיב לו ונתברר השקר".

וגם הש"ך ציטט את דברי הסמ"ע הללו.

מקור הדברים בתשובת הרא"ש (כלל קז סי' ו') אשר דן במקרה שהובא לפניו בו תבע יהודי בשם רבי שלמה יהודי אחר בשם רבי ישראל על סכום חוב גדול. חוב זה היה כתוב בתחילה בשטר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אלא שמחמת אירוע שאירע אבד השטר, ואז טען רבי ישראל שהוא פרע את כל הסכום בבת אחת ורבי שלמה החזיר לו את השטר והוא קרעו. דין זה בא בתחילה לפני דיינים אחרים אשר דרשו וחקרו את בעלי הדין. בחקירתם את הנתבע רבי ישראל הוא ענה על שאלות רבות שאינו זוכר או שאינו חייב להשיב. לדיינים היה נראה תמוה איך פרעון גדול כזה יעשה במסתרים (בלא עדים) בזמן קצר, ועל כן רצו שרבי ישראל יברר דבריו ודרשוהו וחקרוהו היטב להוציא הדין לאמיתו ושאלוהו שאלות שהיה ראוי שישב כדי שיתברר הדבר, והוא "הסתיר במחשך מעשיו ודבריו ולא רצה להשיב על שאלותם פן יתפס בדבריו ויתברר השקר", והיה משיב להם "תשובות גנובות". במצב זה לא הצליחו הדיינים אשר בא לפניהם דין זה להכריע כיון שלא יכלו לרדת לאמיתת הדבר, והרא"ש מברר כיצד היה על הדיינים לנהוג.

ראשונה הוא מביא את הסוגיה בסנהדרין ז, א':

"אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל דין שדין דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל, שנאמר: "אלוקים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט".

ומפרש הרא"ש "ואמרינן¹ לאמיתו זהו דין מרומה, כשבא לפניו דין מרומה יש לו לדיין לחקור ולדרוש בכל מיני חקירות ודרישות עד שיצא הדין לאמתו".

נמצא שבדין מרומה בעיני דרישה וחקירה.

כך גם עולה מדברי הגמ' בסנהדרין לב ב:

"רב פפא אמר אידי ואידי (הן המשנה שמצריכה דרישה וחקירה והן הברייתא שלא מצריכה) בהודאות והלוואות כאן בדין מרומה, כאן בדין שאינו מרומה. כדריש לקיש, דריש לקיש רמי כתיב "בצדק תשפוט עמיתך" [ויקרא טז] וכתוב "צדק צדק תרדוף" [דברים טז] (כפילת המילה "צדק" המורה על חקירה המרובה) – הא כיצד כאן בדין מרומה כאן בדין שאינו מרומה"

והראשונים הקשו דלכאורה יש לכך סתירה מדברי הגמ' בשבועות ל ב, דאיתא התם:

"מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידים אחתכנו ויהא הקולר תלוי בצוואר עדים, תלמוד לומר 'מדבר שקר תרחק' (שמות כג)".

אלמא יש לו לדיין להסתלק מדין מרומה שלא לדונו כלל.

ומתוך הרא"ש בסנהדרין פרק ד' סי' א' בשם המהר"ם מרוטנבורג ז"ל:

"תי' רבינו מאיר דהיינו (=שמסתלק, כמבואר בשבועות) כשתובע טוען ברמאות אז יסתלק הדיין ולא ישמע טענותיו. והכא (=בסנהדרין) מיירי שהנתבע טוען ברמאות אין יכול הדיין להסתלק שלא ישתכר הרמאי ברמאותו אלא ידרוש ויחקור יפה לבטל רמאותו".

וכך הביא גם בתשובתו הנזכרת:

"ותירץ רבינו מאיר מרוטנבורג ז"ל דההיא דשבועת העדות מיירי כשהתובע טוען ברמאות אז יסתלק הדיין ויפסיד הרמאי ברמאותו שלא

¹ צ"ע היכן אמרינן, דלא מצינו כן להדיא בגמ' בשום מקום, אמנם מצאנו כע"ז בתוס' מגילה טו, ב' ד"ה זה וז"ל: "נראה דמשום הכי נקט אמת לאשמועינן דבדין מרומה צריך לחקור העדים בטוב עד שיתבאר האמת ואז ידונו אותו לאמיתו". וע' גם תוס' ב"ב ח, ב', אך לא מצאנו כן מפורש להדיא בדברי חז"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ימצא מי שישתדל בדינו לפסקו. והא דפרקא קמא דסנהדרין מיירי שהנתבע טוען ברמאות ואם יסתלק הדיין מפני שהוא טוען ברמאות נמצא שהוא משתכר ברמאותו שלא ימצא מי שישתדל בדין וישאר הגזל בידו, אלא מה יעשו הדיינים יחקרו וידרשו בכל מיני חקירות ודרישות להוציא הדין לאמיתו".

בתשובה, מאריך גם הרא"ש לבאר את הגדר ההלכתי של כל אחד מהמצבים, ובעיקר את המצב בו הנתבע טוען ברמאות, כיצד יכול הדיין במקרה כזה להוציא דין אמת לאמיתו למרות שאין בידיו כלים מכריעים להכרעת הדין כמו עדים או חזקות.

וכך הוא כותב, כאשר הוא מקדים לבאר מדוע חייב הדיין במקרה כזה לדרוש ולחקור למרות שבדיני ממונות אין חובת דרישה וחקירה (כמבואר בסנהדרין ב, ב' -ג, א' וכן שם לב, א' מדברי ר' חנינא):

"כדאמרין בריש סנהדרין (ב:) אמר ר' חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר: "משפט אחד יהיה לכם", ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעי דרישה וחקירה? כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. נמצא כשהנתבע טוען ברמאות לא שייך האי טעמא ובעי דרישה וחקירה וצריך הנתבע להשיב על כל מה שישאל הדיין".

כלומר, הרא"ש מסביר שכאשר הנתבע טוען ברמאות חוזרים לדין תורה שצריך דרישה וחקירה בדיני ממונות. וכיון שחובת הדיין לדרוש ולחקור, ממילא גם חובת הנתבע לענות לשאלות. החובה לדון דין צדק היא חובת הכלל שמיושמת אמנם על ידי בתי הדין הנבחרים ע"י האומה, אבל בוודאי שכל אחד מישראל מצווה לשתף פעולה על מנת שיצא דין צדק, ועל כן במקום שהדיין חייב לשאול – הנשאל מחויב לענות (לא קיימת אם כן זכות שתיקה בהלכה, וע"ע בזה ריש סי' עה לגבי חובת בירור הטענה ואכמ"ל).

היסוד העולה מדברי הרא"ש הללו הוא שדין דרישה וחקירה אינו דין בעדות בלבד (כפי שמשמע מדברי רש"י במשנה סנהדרין לב, א' וכן שם ב, ב' ד"ה בדרישה) אלא גם בטענות בעלי הדין. אמנם לגבי העדים הגדירו חז"ל שאלות מסוימות שחובה להציגן בפני העדים (כמבואר בפרק חמישי מסנהדרין), אך ככלל דין זה חל גם כלפי טענות בעלי הדין, אלא שבממונות הקלו בו כדי שלא תנעול דלת בפני לוין, ובמקום רמאות לא שייך טעם זה (כמו שכתב הרא"ש, שהרי לא נתקנה תקנה זו על מנת לאפשר ללוין רמאין להרוויח ולא להחזיר את הלוואתם, אלא על מנת שהמלווה לא יחשוש להלוות מחשש שמא העדים שהוא מביא על ההלוואה לא יתקבלו כיון שלא יצלחו את הדו"ח).

על פי זה ממשיך הרא"ש ומבאר את המסקנה החשובה העולה מתוך כך:

"ואם אינו רוצה להשיב לדיין ומכסה ומעלים דבריו ומשיב תשובות גנובות כדי שלא יוכל הדיין לעמוד על אמתת הדין מה יעשה הדיין? לזכותו² אי אפשר מאחר שנראה לו דין מרומה, כדאיתא בפרק שבועות

² ההו"א היא שכיון שלא הוכחה טענת התובע ע"פ ראיות ברורות שיש בכוחן להוציא ממון ממילא אמור הנתבע לזכות ע"פ כללי הדין, אלא שא"א לעשות כן כדמוכח בגמ' בשבועות הנזכרת לעיל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

העדות³, ואם יסתלק מן הדין⁴ היינו זכות, כי בזה יפטר אם שום דיין לא יזקק לדונו מפני שהוא טוען ברמאות ואינו רוצה להשיב על חקירות ודרישות, ונמצא חוטא נשכר⁵. ועל זה ועל כיוצא בזה נאמר אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, וכיון שנראה לדיין שאם היה זה משיב על שאלותיו היה הדבר מתברר⁶ ומחמת שלא יתברר הוא כובש דבריו (ו)יעשה הדיין כאלו השיב ונתברר שקרו ויחייבנו מאומד הדעת⁷ אעפ"י שאינו יכול לברר שקרו בביאור ובפי'. מאחר שהעדר הביאור בא מחמת רמאותו שאינו רוצה להשיב על חקירות ודרישות כדי שיתברר שקרו, אומדנא דמוכח הוא, ורשאי דיין מומחה לדון באומדנא דמוכח כזה, ואין זה נקרא דברים שבלב מאחר שהיא סברא מוכחת".

כלומר, לו היה הנתבע משיב לדרישות ולחקירות כפי שהוא מחויב ע"פ דין, אז לו היה מתברר שקרו היו הדיינים מוציאים ממון, ואם לאו היה הממון נשאר ברשותו, אך כיון שאין הוא משיב לשאלות, או מתחמק מלענות תשובות ברורות וענייניות, נוצרת בעיה, שהרי מחד בפועל לא נתברר שקרו, אך מאידך אם לא נוציא את הממון ממנו נמצא שהדיין יעבור על הכלל "מדבר שקר תרחק" כיון שבפועל יזוכה הרמאי. במקרה כזה מחדש הרא"ש (יצוין כי אין זה עולה מפורשות מדברי הגמרא עצמה שרק דורשת דרישה וחקירה על מנת שאכן יתברר השקר, ולא מטפלת במקרה בו הנתבע מסרב להשיב) שהתרשמותו הברורה של הדיין שכבישת הנתבע את דבריו מחבלת בהתבררות הדין - נחשבת כאומדנא ברורה שהוא משקר וניתן להוציא ממנו ממון כאילו התברר שקרו להדיא.

ליכולת להכריע את הדין ע"פ אומדנא הרא"ש נזקק להביא ראיות. ראשית הוא מביא את הסוגיא במסכת בבא בתרא נח, א':

"ההוא גברא דשמע לדביתו דקא אמרה לברתה אמאי לא צניעת באיסורא הך אתתא עשרה בני אית לי ולית לי מאבוך אלא חד כי קא שכיב אמר כל נכסי לחד ברא לא ידעי להי מיניהו, אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו וחבוטו ליה לקברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכון. כולהו אזיל ההוא דבריה הוא לא אזל. אמר להו כולהו נכסי דדא הוא בריה הוא. אלמא כל דינא דלא איפשר לברורי לא אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו אלא דיון הדיין לפי מה שעניו רואות אומד דעתו בסברא מועטת⁸ שנראה לו

³ שלא יאמר הדיין אחתוך את הדין ויהיה הקולר תלוי בעדים, דכתיב "מדבר שקר תרחק". ואף שהרא"ש פירש דסוגיא דהתם בתובע איירי, שיסתלק ולא ידון לתובע דין מרומה, בודאי אין זה דין בתובע דוקא שלא לזכותו אף שכלי המשפט הפורמאליים לכאורה מחייבים זיכוי, דמאי שנא נתבע מתובע? ושורש הענין הוא בודאי שלא לחתוך הדין לטובת אותו שהרמאות מצידו, ולכן גם כאן אין לחתוך הדין לטובת הרמאי. אלא שכאן, כאשר הנתבע רמאי, נוצרת בעיה, כי הפתרון של הסתלקות שהוא פתרון טוב בתובע רמאי אינו יכול להיות פתרון כאשר הנתבע רמאי, שהרי הסתלקות במקרה כזה תגרום דה-פאקטו שהרמאי יזכה ויצא נשכר, ולכן הוזקק הרא"ש להאריך ולבאר מדוע אף חובה להכריע לטובת התובע ולהוציא את הממון מהנתבע.

⁴ כפי הפתרון של הגמ' בשבועות שם במקרה של תובע רמאי.

⁵ משא"כ כאשר התובע טוען ברמאות, כאשר מסתלק הדיין, אין כאן עוול שהרי החוטא, שטוען ברמאות, אינו מקבל את מבוקשו.

⁶ לטובת התובע.

⁷ היינו אומד דעת זה שלפנינו, שנראה לו שהנתבע אינו משיב כי חושש שיתברר שקרו, והדיין אומד בדעתו שאילו השיב הנתבע היה מתברר שקרו, דזה מקרי אומדנא דמוכח שטוען טענת שקר, דמי שדובר אמת אינו מסתיר דבריו, אבל אין צורך לצרף אומדנות נוספות הנוגעות למקרה עצמו כמו ראיות נסיבתיות.

⁸ מרן הגראי"ה קוק זצ"ל הגיה בספרו באר אליהו סי' טו סק"ב "בסברה מוכחת", ואכן בהמשך הרא"ש מתבטא שהאומדנא של רבי בנאה היא "אומדנא דמוכח", וצ"ע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שאותו שהיה בנו היתה יראתו תקועה בלבו וחלק כבוד לאביו ונתן לו כל הנכסים".

היסוד העולה מכאן הוא מעין דברי הרא"ש, שבמקום שהדין אינו יכול להתברר ע"פ עדים או ראיות אחרות, איננו מניחים את הענין כבלתי פתור אלא מכריעים את הדין על פי אומדנא. ומסיים הרא"ש:

"כל שכן בנדון זה שיש כמה ידים מוכיחות שלא פרע זה כאשר אבאר".

בשלב זה נראה כי הרא"ש לא מגדיר עדיין את עצם אי מתן התשובות ע"י הנתבע כאומדנא דמוכח (אע"פ שלעיל כבר אמר זאת) אלא הוא מסתפק בכך שמוכח מהמקרה במסכת בבא בתרא שבדין שאינו יכול להתברר ניתן לדון ע"פ אומדנא, והמקרה שלפנינו הוא אכן מקרה שלא ניתן להתברר כי הנתבע לא משיב, וממילא ניתן לדון ע"פ האומדנות המפורטות לכל אורך התשובה כי אכן לא היה פרעון.

אך מיד מוסיף הרא"ש וחוזר לטענתו הקודמת, שעצם אי מתן התשובה הוא בעצמו נחשב לאומדנא שעל פיה ניתן להכריע את הדין. הרא"ש כותב כי הנידון שלפניו עדיף מהא דב"ב נח, מכיון ששם מדובר בדין שמצד עצמו אינו יכול להתברר כלל, ואילו בנידון דידיה הנתבע הוא זה שמונע מהדין להתברר בכך שאינו עונה לדין על שאלותיו ועל כן, וכיון שהוא זה שמחבל בהליך השיפוטי, ראוי לדון כנגדו באומדנא דמוכח, וז"ל:

"ועוד דדין זה היה יכול להתברר אלו היה רוצה להשיב על שאלות הדיין ומאחר שאינו רוצה להשיב כדי שלא יתברר הדבר הרי הוא כמודה במקצת שקרו וראוי לדונו באומדנא דמוכח. כיון דחזינא דדבר שאין יכול להתברר כלל דן אותו ר' בנאה באומדנא דמוכח כל שכן בנדון זה שהרמאי מונע ההתבררות והעדרת האמת שראוי לדונו לפי אומד דעתו (=של הדיין)".

לשונו של הרא"ש "הרי הוא כמודה במקצת שקרו וראוי לדונו באומדנא דמוכח" אינה ברורה לחלוטין. לגבי מודה במקצת שמענו שהוא מחויב שבועה אך לא שמענו שהוא מאפשר לדון ע"פ אומדנא. כמו"כ עצם הביטוי "מודה במקצת שקרו" אינו ברור, וכי במה הודה?

אבל ברור שאין כאן אלא לשון מושאלת, ואינו ממש מודה במקצת אלא "כמודה" בכ"ף הדמיון, ואף לא מדין מודה במקצת אתינן עלה. ועניין הדבר הוא שמניעת התבררות הדין ע"י הנתבע מאפשרת לדון ע"פ אומדנא, ועצם אי מתן התשובות הוא עצמו מהווה אומדנא במקרה זה להוציא הממון מן הנתבע אף שאין זו אומדנא הנובעת מראיות נסיבתיות אלא מתייחסת לאמינות הנתבע וטענותיו.

הרא"ש סבור כי יסוד זה למד החכם רבי בנאה ישירות משלמה המלך ע"ה וכך הוא כותב:

"והחכם רבי בנאה למד דין זה מאב החכמים במעשה שבא לפניו על שתיים נשים זונות שדן אותן באומד הדעת שנראה לו שרחמי האם נכמרו על בנה ונתן לה הילד החי, והופיעה רוח הקדש בבית דינו של שלמה ע"ה ואמרה כי היא אמו".

והיינו ששלמה דן על פי אומדנא, והופיעה רוח הקדש ואימתה את דינו. נמצא שרוה"ק אישרה שהדין על פי אומדנא נכון הוא (ועיין מכות כג ב, וע"ע מש"כ בזה בבאר אליהו סי' טו סק"ב ואכמ"ל).

הרא"ש ממשיך ומבסס את דבריו ומראה שהאמוראים סמכו על אומדנות במקרים נוספים:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"וכן חכמי הגמרא בכמה מקומות פסקו דבריהם באומד דעתם (ב"ב ק"ג): גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים בקנין גמור בלא שום תנאי אמרו שאם עמד מחליו המתנה בטלה לפי שאמדו דעת הנותן שלא היה נותן כל נכסיו לאחרים אלא מפני שהיה סבור שימות ולא היתה כונתו שימות ברעב אם יעמוד מחליו, וכן אמרו (שם ב"ב קלא): הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא לפי שאמדו דעתו שאין אדם מניח בניו ונותן ממונו לאשתו ולא היתה כונתו אלא מפני שיכבדוה בניו, וכן אמרו (שם ב"ב קלב) הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה, ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא דאזלינן בתר אומדנא דדעתיה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבם לאחרים, וכן (כתובות עח): אשה שרצתה לינשא וכתבה כל נכסיה לאחר אמרו חכמים שלא קנה משום דאמדינן דעתה שלא כוונה אלא להבריח נכסיה מבעלה שלא יזכה בהם הבעל".

הרא"ש מוסיף למערך זה של דברים שדנים על פי אומדנא כאשר הדין אינו יכול להתברר ע"פ ראיות נורמטיביות גם את דין שודא דדייני אליבא דפירושו של רש"י לדין זה וז"ל:

"וכן יש דינין בגמרא דאמרינן שודא דדייני, בפ' הכותב (פ"ה): ההוא דאמר נכסי לטוביה אתו תרי טוביה. וכן יש (כתובות צד) שני שטרות היוצאים ביום אחד כדאמר שמואל שודא דדייני, ופרש"י שיעשה הדיין לפי אומד דעתו, היינו כשאין הדין יכול להתברר בראיות ובעדים".

נראה כי עד כאן סיים הרא"ש להעמיד יסוד אחד. שכאשר יש הכרח להכריע ולא להסתלק, כי אם יסתלק נמצא חוטא נשכר והדיין עובר על "מדבר שקר תרחק" – יכול הדיין לדון על פי אומדנא.

בשלב זה הרא"ש מביא את פירושו של ר"ת לדין 'שודא', ונראה כי מתוכו הוא מפתח עקרון נוסף, רחב יותר, וז"ל:

"ור"ת ור"ח יפו כח הדיין לעשות בדין זה כל מה שירצה לעשות בלא טעם אומד הדעת. והכי נמי איתא בירושלמי לאיזה שירצו בית דין מחליטין לו ובלבד שיהיה בית דין מומחה, והיינו טעמא דכיון שבא הדין לפני הדיין והוא אינו יכול לברר הדבר אינו רשאי למשוך ידו מן הדין ויריבו הבעלי דינין זה עם זה. וכתב "אמת ומשפט שלום" וכו' כי על ידי המשפט יש שלום בעולם, ולכך נתנו כח לדיין לשפוט ולעשות מה שירצה אף בלא טעם וראיה כדי לתת שלום בעולם".

כלומר, מדברי ר"ת עולה שאף כאשר אין לדיין אומדנא, רשות בידו לחתוך הדין באיזה אופן שירצה. נראה כי אין פירוש הדברים שיכול הדיין להחליט באופן שרירותי, אלא שעליו לפסוק בהתאם לאחת ממטרות עשיית הדין – לעשות שלום בין בעלי הדין. עליו לחתור לפתרון שלפי דעתו יביא לבסוף שלום והשקטת המחלוקת.

הרא"ש מביא דוגמא נוספת להכרעה שלא ע"פ ראיות מפירושו של רש"י מהמעשה בב"מ מב, ב' לגבי יתמי, שעשה רמי בר חמא פשרה בממונם שלא בהסכמתם.

ומסכם הרא"ש את דבריו וכותב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"כל זה סברתי והארכתי להודיע שאין כח ורשות להוציא את הדין חלוק מתחת ידו שצריך לגמור ולהשלים את הדין כדי להטיל שלום בעולם. ולכך נתנו חכמים רשות לדיין לפסוק לפי ראות עיניו במקום שאין הדבר יכול להתברר בראיות ובעדיות, פעמים באומד הדעת, ופעמים כמו שיראה הדיין בלא טעם ובלא ראיה ובלא אומד הדעת, ופעמים על דרך פשרה.

ובדין זה שהדבר ידוע שהנתבע טוען ברמאות כמו שאבאר, לזכותו אי אפשר כמו שאמר רז"ל מדבר שקר תרחק, להסתלק אי אפשר כמו שכתבתי, אם כן על כרחו זקוק הדיין לדוננו לפי אומד דעתו."

הכלל הגדול הוא אם כן שלא ניתן להסתלק מן הדין ולהשאירו חלוק, מכיון שמוטל על הדיין להטיל שלום בעולם, והשארת הדין חלוק מנציחה את המריבה, ועל כן אף במקרה שאין לדיין עדים או ראיות ברורות הוא חייב להכריע.

וג' דרכי הכרעה כאלו מונה הרא"ש:

א. באומד הדעת – כגון במשפט שלמה ובמקרה של רבי בנאה, וכן 'שודא דדייני' לפי פירושו של רש"י, וכמו במקרה בו הרא"ש דן שהנתבע מסרב להשיב לשאלות הדיין. ומדובר לא באומדנא המהווה ראיה נסיבתית אלא באומדנא בדרכי ההתנהגות של בני אדם או באומדנא המבוססת על התרשמותו האישית של הדיין מהתנהגות הצדדים במקרה שלפניו.

ב. כמו שיראה הדיין בלא טעם ובלא אומד הדעת – 'שודא דדייני' לש"י ר"ח ור"ת – במקרה כזה לא נותר לו לדיין אלא למצוא פתרון שפניו כלפי העתיד בלבד – פתרון שישקיט את המריבה ויטיל שלום בין הצדדים.

ג. פשרה – כמו במקרה של יתמי (ב"מ מב, ב') – גם פתרון זה אינו מבוסס על הכרעה על פי טעם וסברא אלא צופה פני עתיד – הטלת שלום.

בהמשך דבריו כותב הרא"ש עוד מספר חיזוקים לדבריו להראות שבוודאי הנתבע טען טענות שקר, חיזוקים המבוססים על אומדנות עין היטב בדבריו שם, והוא מסיים בהשלמה חשובה, שלא הרבו לצטטה אבל לענ"ד חשובה היא להשלמת התמונה, וכך הוא כותב:

"והדיינים חקרו ודרשו להוציא הדין לאמיתו, והיה צריך להשיב על כל חקירות ודרישות שלהם כי היה נראה להם שהיה טוען ברמאות, וכיון שלא השיב היה להם לדיינים לחייבו לאלתר, כי היכי דעדים שלא השיבו על חקירות ודרישות עדותן בטלה בדיני ממונות, היכא שהנתבע טוען ברמאות ובעינין דרישה וחקירה לברר הדבר והוא אינו רוצה להשיב כדי שלא יתברר הדברים כל דבריו בטלים וחשובין כאין, וחשיב כטענות התובע, והדיין יש לו לחייבו."

בדבריו אלו נראה שהרא"ש טוען טענה נוספת, והיינו שבמקרה שנתבע אינו עונה לשאלות הדיין (כאשר הוא מחויב לעשות כן ע"פ ד"ת, בדין מרומה, וכמושנ"ת) אין להתייחס לטענותיו והן מתבטלות והוא מפסיד את הדין. הרא"ש אינו מזכיר כאן שההכרעה היא ע"פ אומדנא, ונראה שאכן יש כאן טענה אחרת, הנוגעת יותר להלכות טוען ונטען, שנתבע שמחוייב להשיב ואינו משיב – מפסיד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סוף דבר נראה שמדברי הרא"ש עולות שתי סברות שמכוחן יש להכריע כנגד נתבע שטוען ברמאות, האחת סברא כללית הנוגעת לתכלית עשיית המשפט לעשות שלום בעולם, שבמקום שהדין לא יכול להתברר ניתן לדון ע"פ אומדנא, והשנייה סברא הנוגעת לטענת רמאות בלבד. האחת סברא שקרובה יותר לדיני הראיות, הכרעה ע"פ אומדנא, והשנייה יסודה בדיני טוען ונטען.

דברי הרא"ש הובאו פעמיים בשו"ע. פעם אחת בסימן טו סעיף ד' בדברי השו"ע עצמו וז"ל:

"כשהנתבע רמאי, אין הדיין יכול להסתלק, שלא ישתכר הרמאי ברמאותו, אלא ידרוש ויחקור יפה לבטל רמאותו; ואם נראה לו באומדנא דמוכח שהוא חייב, יחייבנו, אם הוא דיין מומחה ויחיד בדורו".

השו"ע מדבר אמנם על נתבע שטוען ברמאות, אך הסמ"ע (סקי"ג) והש"ך (סק"ה) הוסיפו וצינו את דברי הרא"ש הנזכרים לעיל לגבי נתבע ששותק ומסרב להשיב לשאלות הדיין, וז"ל הסמ"ע:

"באומדנא דמוכח כו'. כן אם הנתבע אינו רוצה להשיב על כל דבר שחוקר אותו, ודאי רמאי הוא ויכול לפסוק לו כאילו השיב לו ונתברר השקר".

ובסי' עה סעיף א' כתב השו"ע, הובא בדברי הרמ"א:

"וכן הנתבע, אם משיב: אין לך בידי כלום, או: איני חייב לך כלום, צריך לברר דבריו, דשמא טועה וסובר שאינו חייב לו, והוא חייב לו. ואפילו היה חכם גדול, אומרים לו: אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין אתה חייב לו".

ועל כך הוסיף הרמ"א את דברי הרא"ש:

"ואם אינו רוצה לברר דבריו, אם נראה לדיין שיש רמאות בדבר, יפסיד".

נראה כי בסי' טו מובאים הדברים בלשון הנוטה לסברא הראשונה שכתבנו, שיש כאן אומדנא שהנתבע רמאי (והסמ"ע אף הפליג וכתב "ודאי רמאי הוא" וכאילו נתברר השקר), אבל בסי' עה הלשון נוטה לסברא השנייה שעצם אי מתן התשובה הוא כאילו לא טען כלל והפסיד את הדין.

יודגש כי בסי' טו מודגש בשו"ע כי צריך שיהיה דיין מומחה ויחיד בדורו ואילו בסי' עה לא הזכיר הרמ"א דבר מזה ומבואר שלדעתו אין צורך שיהיה מומחה.

אפשר שגם ענין זה תלוי בשתי הסברות. לסברא הראשונה שדנים ע"פ אומדנא של הדיין צריך שיהיה מומחה גדול שלא יטעה באומדנא כיון שאין מדובר כאן באומדנא כללית כמו זו של רבי בנאה או האומדנות שקבעו חז"ל כמו הכותב נכסיו לאשתו שלא עשאה אלא אפטרופא וכד', אלא במסקנה שהדיין צריך להסיק מתוך ההתנהגות של הנתבע לפניו ונדרשת לכך מומחיות, אבל לסברא השנייה לכאורה אין עדיפות למומחה, שהרי עצם הסירוב לענות לשאלות (במקום שהדיין מזהה רמאות ומחויב בדרישה וחקירה, ולזיהוי רמאות לכאורה לא צריך דיין מומחה) גורם לכך שטענת התובע תתקבל.

וגם בדברי הרא"ש עצמו לא ברור להדיא על איזה מומחה דיבר. בתחילת דבריו אכן ציין שצריך שיהיה הדיין מומחה וכן הזכיר זאת בהמשך בהביאו את דין שודא דדייני (אמנם "יחיד בדורו" זו תוספת של השו"ע, שלאמיתו של דבר, דרישתה, נוכח הנימוקים של הרא"ש לכך שיש להכריע על פי אומדנא במקום שהדין אינו יכול להתברר, אינה מובנת מספיק) אך בהמשך לא הזכיר מזה דבר, ואדרבא מדברי הרא"ש משמע שהוא סבור שאותם דיינים שבא הדין לפנייהם טרם התגלגל אליו היה להם לדונו כן, שהרי ז"ל שם "וכיון שלא השיב היה להם לדיינים לחייבו לאלתר" וכונתו לדיינים הנ"ל, והרי שם לא ביחידים בדורם מדובר, ומשמע דסגי ליה במומחיותם (ויש לציין שהציטוט

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האחרון הוא אכן מהקטע בו הרא"ש כותב את הסברא השניה שכתבנו, אבל בתחילת דבריו, שם הזכיר שצריך "דיין מומחה" הוא עוסק בהכרעה ע"פ אומדנא).

סוף דבר, לדברי הרמ"א בסי' עה נראה שבדין מרומה כאשר הנתבע שותק אין צריך שיהיה הדיין מומחה דוקא, אבל לדברי השו"ע בסי' טו לכאורה רק דיין מומחה ויחיד בדורו יכול לדון באומדנא דמוכח.

אמנם יש שרצו לדייק מכך שהשו"ע לא הזכיר את המקרה שהנתבע שותק ואינו משיב לשאלות הדיין, והסמ"ע והש"ך שהזכירו מקרה זה לא הדגישו שגם כאן בעינין מומחה, שאכן במקרה של שתיקת הנתבע בדין מרומה לא בעינין מומחה, עיין בפס"ד ביה"ד נתניה (נכתב ע"י הרה"ג אריאל ינאי שליט"א והסכימו לו כל חברי ההרכב) בתיק 765289/2, וכ"כ הגרא"א אדרי שליט"א בפס"ד ביה"ד ב"ש תיק מס' 1129500/4 (והזר על משנתו גם בפס"ד בתיק 141110/8).

אך אי משום הא לא איריא, ומקובלים עלי בזה מה שהשיב בפס"ד בי"ד נתניה דיין ב' על הדיוק בדברי הסמ"ע, שלא בא הסמ"ע לחלוק על השו"ע, דהשו"ע נקט את הכלל העולה מדברי הרא"ש, ואילו הסמ"ע מצא לנכון להזכיר גם את המקרה הפרטי שהוזכר בתשובת הרא"ש לגבי נתבע שמסרב להשיב לשאלות הדיין.

אבל מכ"מ בתשובת הרא"ש גופא הראנו שלכאורה אין כוונתו למומחה יחיד בדורו, ואפשר שבסוף דבריו כאשר הדגיש את הסברא השניה לא הצריך שיהיה מומחה כיון שלא מדין אומדנא אתי עלה, וכן נראה שהכריע הרמ"א בסי' עה וכפי שנתבאר, וע"ע מש"כ בזה בספר עיונים במשפט להגרח"ש שאנן חושן משפט סי' ז' עמ' עב (ונדפס פס"ד זה גם בשורת הדין כרך ז' עמ' נג).

ובדעת השו"ע שהזקיק דיין מומחה ויחיד בדורו יעויין בישועות ישראל סי' טו סק"ד שכתב שבאמת בעלמא לא ניתן לדון באומדנא בדיני ממונות באומדנא כזו שהיא נראית לדיין בלבד⁹ ולא אומדנא דמוכח לכל העולם, ורק גדול הדור שאין כמוהו יכול לדון באומדנא כזו כמו שהוא גם יכול להפקיר ממון כפי שמובא בדברי הסמ"ע סי' ב' סקי"א מדברי מהרי"ק ותרומת הדשן (אמנם לא משמע שהוא מדין הפקר בי"ד כפי שהבין הגרא"א אדרי שם את דברי הישועו"י והסתפק שמה גם ז' טובי העיר בכלל, ולא היא, וברור שז' טובי העיר לא יכולים לדון ע"פ אומדנא דלזה בעינין שיהיה ת"ח ומוסמך לדון ולא יעלה על הדעת שאחד מז' טובי העיר יוכל לדון באומדנא, וכל כוונת הישועו"י היא שלגדול הדור שאין כמוהו יש סמכויות נרחבות הן להפקיר והן לדון ע"פ אומדנא אישית אבל לאו חדא דינא הוא).

ועכ"פ נראה שדעת השו"ע בענין זה לא נתקבלה, שהרי החמיר מאד, יותר ממש"כ הרא"ש עצמו, ולמעשה נהגו כדברי הרמ"א שבדין מרומה אין צריך דוקא דיין שהוא מומחה באופן חריג משאר דיני דורו.

ועוד נראה, כי בימינו שרק לבתי הדין הרבניים שהוסמכו ע"י המדינה ישנה סמכות לדון בעניינים אלו, ולא ניתן להסתלק מלדון כך שהצדדים יפנו לבי"ד אחר אלא בהסכמה בלבד, א"כ בהכרח שיצא בכה"ג חוטא נשכר והצדדים ימשיכו לריב, וזיל בתר טעמו של הרא"ש שם שכתב "דכיון שבא הדין לפני הדיין והוא אינו יכול לברר הדבר אינו רשאי למשוך ידו מן הדין ויריבו הבעלי דינין זה עם זה, וכתוב "אמת ומשפט שלום" וכו' כי על ידי המשפט יש שלום בעולם, ולכך נתנו כח לדיין לשפוט ולעשות מה שירצה אף בלא טעם וראיה כדי לתת שלום בעולם", ואם שם

⁹ לעצם הענין, נראה שאין הכרח בקביעה זו שכאן מדובר באומדנא שנראית לדיין בלבד. לא מדובר בהתרשמות אישית של הדיין כמו מה שהובא בסעיף ה' מדברי הרמב"ם, אלא בקביעה כללית שאדם שמסרב להשיב אומדנא היא שהוא שקרן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הברירה היא כאשר אין הבי"ד מומחה שילכו לבי"ד מומחה, הרי בזמנינו, כאמור לעיל, אין הדבר כן, ובהכרח בידינו הדבר מסור על מנת לשים שלום בעולם.

וע"ע מש"כ בזה הגר"מ אליהו זצ"ל בפד"ר ח"ט עמ' 349 (ונדפס שנית בשו"ת מאמר מרדכי ח"א אבהע"ז סי' ד') וז"ל:

"בזמן הזה, ביה"ד האזורי במקומו הוא הדיין המומחה והוא יכול לפסוק, בתנאי שיהא שם אומדנא טובה ומוכח טובא. כ"ז אם נפסוק בנוסח הרא"ש דבעינן דיין מומחה, אבל לפי לשון השו"ע יוצא שאם רוצים לדון באומדנא, לא מספיק שיהא דיין מומחה בלבד, אלא צריך דיין מומחה ויחיד בדורו וזה אין לנו כיום. ואפשר שיש לביה"ד האזורי דין דיין מומחה ויחיד בדורו, כי אין באותו איזור מקום אחר לתבוע והציבור קיבל אותם, והוי כהמתוהו רבים עליהם ויחידים הם במקומם".

וזה כעין דברינו לעיל, ולפחות בעניינים שלא ניתן לדון בהם בכפיה בערכאה אחרת לפי דין תורה נראה שיש מקום גדול לסברא זו.

ובפס"ד ב"ש הנ"ל הביא דיין ב' כמה וכמה פסקי דין מהם נראה כי כבר נהגו בתי הדין בזמנינו לדון בדין מרומה: פדר ד' עמ' 36, פד"ר יא עמ' 261, פד"ר יב עמ' 78 (ועי"ש מה שהביא מדברי הגר"ש שאנן ומדברי ביה"ד הגדול שיש לדון דין מרומה להכריע ע"פ אומדנא לא רק בממונות אלא גם בענייני איסורים ועריות).

ויתירה מזאת, הרי ידועים דברי הרמב"ם המפורסמים בפרק כד מהלכות סנהדרין הלכות א' – ב' שנפסקו בשו"ע סי' טו סעיף ה', וז"ל הרמב"ם:

"יש לדיין לדון בדיני ממונות ע"פ הדברים שדעתו נוטה להן שהן אמת והדבר חזק בלבו שהוא כן אף על פי שאין שם ראיה ברורה... כל אלו הדברים הן עיקר הדין, אבל משרבו בתי דינים שאינן הגונים... הסכימו רוב בתי דיני ישראל... ולא ידון הדיין בסמיכת דעתו ולא בידיעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין לדברי זה ודעתי סומכת על זה".

ואעפ"כ כתב בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קמב (הו"ד פת"ש סי' טו סק"ט) ממהר"ם אלשיך ושו"ת עבודת הגרשוני שניתן לדון בזמה"ז ע"פ אומדנא בג' תנאים: במקום שיש אומדנות רבות, לכו של הדיין שלם בדבר, והוא מומחה בדורו ומוחזק לאיש ישר ואינו נושא פנים. וכל זה הוא אף במקום שאינו דין מרומה (שהרי דברי הרמב"ם הנ"ל אינם במקרה של דין מרומה), ק"ו במקום שהדין מרומה. וז"ל השבו"י:

"אף על גב דמבואר בשו"ע חו"מ והוא מרמב"ם פכ"ד מהלכות סנהדרין דין ב', וז"ל, כל הדברים הם עיקר הדין, אבל משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו'... מ"מ האריך בתשובת מהר"ם אלשיך סימן מ' והוציא כן בתשובת הרא"ש ומהרי"ק ושאר פוסקים דהיכא דאיכא אומדנות טובא ולבו של הדיין שלם בדבר והוא מומחה בדורו ומוחזק איש ישר שאינו נושא פנים, אם לכו שלם בדבר מותר לדון ע"פ האומדן אף בזמן הזה. וכן כתב בתשובת "עבודת הגרשוני" סימן צ"א. ונ"ל דגם רמ"א אף שסותם בסימן ט"ו כדעת הרמב"ם, מ"מ בסוף סי' צ"ט כתב בסעיף ח' בהג"ה וז"ל, מי שיבוא להפקיע תקנת חכמים בערמה ותחבולה וכ"ש לגזול את של חבירו חייבים חכמי הדור לבטל כוונתו אף על פי שאין כאן ראיה, רק אומדנות מוכיחות היטב עכ"ל. ואדרבה נ"ל דעכשיו יותר יש לדון ע"פ האומדן והיושר, דהרי הסכמת האחרונים דהאידנא לית דידע למידן דין תורה, אפילו בימי אמוראים מצינו כן בירושלמי מכ"ש האידנא... רק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שצריך כל דיין להיות מתון בדין בכל מאמץ כוחו לדון דין אמת, ואם רואה שהדין מרומה יכול לדון ע"פ האומדן."

והובאו הדברים בפד"ר חלק יב עמ' 79 בדברי הגר"ש דייכובסקי עי"ש.

ובתשובת הרא"ש כלל עח אות א', ממנה מקור דברי הרמ"א סי' צט שהוזכרו בשב"י הנ"ל, אזיל הרא"ש לשיטתו בכלל קז דאזלינן בתר אומדנא במקום שא"א, ובמיוחד במקום רמאות ערמה או גזל, והזכיר שם הרא"ש את כל אותן אומדנות שהזכיר בכלל קז, ואף הוסיף מאי דאמרינן "הוא עשה שלא כהוגן אף אנו נעשה לו שלא כהוגן", ולמד מכל הלין שכל מי שמכווין להערים יש לחכמי הדור לעמוד כנגדו ולבטל עורמתו, ויש ללמוד דבר מדבר "כי חכמי התלמוד לא הספיקו לכתוב כל העתידות לבוא".

וע"ע באורך בענין הכרעת הדין ע"פ אומדנא בשו"ת התשב"ץ חלק א' סי' פ' וסי' פד וגם מה שהביא מתשובת רה"ג.

ובנידון דידן עדיף הדבר מכל הנ"ל בתרתי:

חדא, משום שבהתאם להסכמה בהסכם הגירושין לתת לביה"ד את הסמכות ו"שיקול דעת רחב" לדון בטענת כפל הגבייה ובביטול פסה"ד למזונות באופן רטרואקטיבי, הרי שמכח הסמכת הצדדים פשוט שביה"ד יכול לדון באומדנא.

ותרתי, משום שבנידון של הרא"ש הוא דן את אי מתן התשובות הברור והשבת תשובות גנובות ומתחמקות כאילו התברר השקר ע"פ אומדנא, אבל בני"ד הרי התברר שקרה של האשה להדיא כמה וכמה פעמים:

א. בדיון טענה כי גבתה מהמל"ל מזונות רק לפעמים ובהתאם לנסיבות ואילו לבסוף התברר כי היתה גביה רציפה לאורך שנים משנת 2007 עד לשנת 2018.

ב. בדיון טענה כי האיש שהיה בבית ומהמסמכים התברר כי היא הצהירה למל"ל כי היא פרודה והאיש אינו מתגורר בבית (כאמור לעיל היא אף הצהירה בקולה כי אם אכן יתברר כך הרי שהדבר מהווה סתירה לדבריה בדיון).

ג. אומדנא דמוכח כי שיקרה באומרה כי שכחה את דבר הסכם שלום הבית ועל כן לא דיווחה עליו למל"ל.

לפי כל האמור לעיל נראה, כי יש לדון את הנידון שלפנינו כדין מרומה, וטענת האשה כי האיש לא פרנס אותה ובשל כך היא נאלצה לפנות למל"ל – שקר היא.

(יוער כי לעצם הטענה כי האיש לא פרנס, נראה כי מבחינה עקרונית חובת ההוכחה מוטלת עליה בדבר זה, ועל כן אפשר שלאחר שהוכחנו שהאשה גבתה שלא כדין, היה סגי בכך, אף בלא להידרש לסוגיית דין מרומה).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הכרעה

מכיון שהצדדים הסכימו כי ביה"ד ידון במחלוקת שביניהם בשאלת גביית כפל המזונות, ולו תהיה הסמכות להכריע בכך, ממילא נתונה לביה"ד הסמכות גם לדון בתוקפו של הסכם הגירושין שאושר וקיבל תוקף פס"ד ביום 05/02/2001 בבית משפט השלום בירושלים.

אי לכך, על פי הנימוקים דלעיל ביה"ד מכריע כי הסכם הגירושין הנזכר בטל לכל הפחות החל מיום 01/01/2007. בהתאם לכך, כספים שנגבו על סמך הסכם זה, נגבו שלא כדין.

תוצאת הדברים הינה כי החוב הרשום במל"ל ע"ש הבעל החל מהתאריך 01/01/2007 ועד לשנת 2018 ושעמד על סך של 317,190 ש"ח (בשעת הגשת כתב התביעה) איננו באמת חוב שלו אלא של האישה, והכספים שולמו לה שלא כדין, וככל שהמל"ל מעוניין בהשבתם עליו לגבותם ממנה.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים

ניתן ביום י"ז בכסלו התשפ"ב (21/11/2021).

הרב עודד מכמן

הרב בן ציון ציוני

הרב ישי בוכריס – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה